

SCHIET ONTWIKKELING

**NIET AAN
FLARDEN!**

Foto: brandpunt 23

*Voor een sterk Internationaal Verdrag rond Wapenhandel
ter bevordering van de millenniumdoelstellingen*

Onze eisen... van levensbelang!

INHOUDSOPGAVE

- 02 Ten geleide**
Olivier Forges
- 03 I. “Schiet ontwikkeling niet aan flarden!”:
gewapend geweld en ontwikkeling**
Stijn Van Bever
- 06 II. Arms Trade Treaty (ATT): een internationaal
verdrag rond wapenhandel**
**ATT: een internationaal verdrag met ruime
ethische criteria / 6**
Stijn Van Bever
- Een ATT-wapenhandelsverdrag: graag met voldoende
reikwijdte ! / 7**
Peter Danssaert en Ken Matthysen
- Focus: wapenhandel in de DR Congo: welke impact op
de veiligheid van vrouwen? / 11**
Carol Chukwuemeka
- 12 III. België en het wapenhandelsverdrag:
in principe prima, maar...**
Filip Reyniers
- 14 IV. Vernietiging van wapens: ook in uw gemeente
de beste garantie om misbruik tegen te gaan!**
Olivier Forges
- 15 De politieke eisen op een rijtje**

COLOFON

Auteurs van dit dossier: Olivier Forges en Stijn Van Bever (samenstelling) en Carol Chukwuemeka, Peter Danssaert, Ken Matthysen en Filip Reyniers

Tekstrevisie: Jan Glorieux

Eindredactie: Karin Seberechts

Verantwoordelijke uitgever: Dirk Broos

Druk & lay-out: Drukkerij Room, Sint-Niklaas

ISBN-nummer: 9789461370150

Wettelijk depotnummer: D/2011/3498/007

Foto's: beeldarchief Pax Christi Vlaanderen, Brandpunt 23, Plan België, P. Taggart voor UNHCR (cc), Marcello Casal jr. voor Agência Radiobràs (cc), hdptcar (cc), Controlarms (cc) en Mudy 12312300 (cc), cc=creativecommons.org

TEN GELEIDE

Beste lezer, beste burger, beste politici,

Voor u ligt het politiek dossier van de Vlaamse Vredesweek 2011. De Vlaamse Vredesweek is een jaarlijkse campagne van een aantal vredesorganisaties in samenwerking met sociale organisaties en publieke instellingen. Dit uniek pluralistisch samenwerkingsverband brengt dit jaar voor de 22ste maal een actueel vredesthema onder de aandacht. Vanaf dit jaar start de Vredesweek op 21 september, Internationale Dag voor de Vrede en loopt tot 2 oktober, Internationale Dag voor de Geweldloosheid. De Vredesweek nestelt zich daarmee in de internationale agenda.

Dit jaar zetten de partners – Amnesty International Vlaanderen, IJzerbedevaartcomité, Jeugd & Vrede, Pax Christi Vlaanderen en VOS Vlaamse Vredesvereniging – “de relatie tussen de realisatie van de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling en de ondertekening van een alomvattend en sluitend Internationaal Verdrag rond Wapenhandel” in de kijker. We kijken met andere woorden vanuit vredesperspectief naar de millenniumdoelstellingen.

Dit dossier gaat dieper in op de politieke eisen van de Vredesweek. Het zorgt voor een bijdrage tot het debat rond het bewerkstelligen van een Internationaal Verdrag rond Wapenhandel, dat op dit ogenblik binnen de VN wordt voorbereid. Het verdrag is noodzakelijk als bijdrage aan ontwikkeling.

In het eerste deel belichten we het ontegensprekelijke verband tussen (de millenniumdoelstellingen voor) ontwikkeling en gewapend geweld. Deel 2 geeft het kader voor wat, volgens ons, moet opgenomen worden in een alomvattend en sluitend Internationaal Verdrag rond Wapenhandel. Een verdrag m.a.w. dat gewapend geweld indijkt en er voor zorgt dat “ontwikkeling niet aan flarden wordt geschoten”. In een aparte bijdrage leest u bijvoorbeeld hoe wapenhandel ingrijpt in het leven van vrouwen in Oost-Congo.

In het derde deel van het dossier spitsen we ons toe op de Belgische situatie. België neemt samen met de Europese Unie bij de onderhandelingen voor het internationale wapenverdrag een aan te moedigen positie in. Het zou mooi zijn mocht dit standpunt zich ook vertalen in het federaal en regionaal beleid rond wapenhandel en -bezit. Zo ijveren we er voor om van het opsporen van illegale wapens in België een prioriteit te maken.

Ook het lokale niveau krijgt een plaats in dit dossier. Om het risico op misbruiken te voorkomen, kunnen oude politiewapens best vernietigd worden. Dit standpunt verduidelijken we in het laatste deel van dit dossier.

We zijn er rotsvast van overtuigd dat de verwezenlijking van onze eisen levens kan redden. We hopen samen met u stappen te kunnen ondernemen om deze te verwezenlijken op lokaal, nationaal en wereldniveau.

Laat ons ontwikkeling niet aan flarden schieten, maar bouwen aan vrede!

Vredevolle groeten,
Olivier Forges

Vredesweekcoördinator, in naam van het Vredesweekoverleg

“SCHIEDT ONTWIKKELING NIET AAN FLARDEN!”: GEWAPEND GEWELD EN ONTWIKKELING

Stijn Van Bever

Vrede, veiligheid en ontwikkeling zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Bovendien werken ze ook sterk in op elkaar. Waar ontwikkeling onder druk staat en armoede wijdverspreid is, nemen onveiligheid en gewapend geweld toe. Omgekeerd hebben onveiligheid en gewapend geweld een negatieve invloed op ontwikkeling. Scherp gesteld bestaat het einddoel van wapens erin te doden en vernietigen, daar waar ontwikkeling staat voor opbouw en uitbouw. Wapens en ontwikkeling staan dus lijnrecht tegenover elkaar.

De impact van gewapend geweld op ontwikkeling laat zich perfect illustreren door de invloed van het geweld op de realisatie van de millenniumdoelstellingen (millennium development goals of MDGs) na te gaan.

De millenniumdoelstellingen

In 2000 kwamen wereldleiders in New York bijeen. Bij de aanvang van een nieuw millennium engageerden zij zich tot een nieuw, wereldwijd gedragen initiatief om de meest manifeste armoede uit de wereld te helpen: de millenniumdoelstellingen. De internationale gemeenschap wilde tegen 2015 een objectief meetbare vooruitgang bereiken in

volgende domeinen, onmiskenbare indicatoren van ontwikkeling: onderwijs, gezondheidszorg, vermindering van extreme armoede en honger, duurzame ontwikkeling en gendergelijkheid.

Een decennium later lijkt het onwaarschijnlijk dat de vooropgestelde doelen uit 2000 zullen worden behaald. Tijdens de MDG-conferentie in september 2010 werd de alarmbel nog geluid: extra fondsen zijn noodzakelijk indien de internationale gemeenschap tegen 2015 een betekenisvolle vooruitgang wil boeken.

Waarnemers en onderzoekers uit verschillende domeinen zijn het eens dat, naast het uitblijven van de herhaaldelijk beloofde financiële steun en de wereldwijde financiële crisis, gewapend geweld een cruciale oorzaak vormt voor het niet behalen van de vooropgestelde doelen.

De gevolgen van gewapend geweld voor de millenniumdoelstellingen

Zowel de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties als de 2005 World Summit – de eerste tussentijdse toetsingsconferentie over de MDGs – erkennen het verband tussen wapengeweld

en ontwikkeling. In 2008 verklaarde VN Secretaris-Generaal Ban Ki Moon dat “gewapend geweld ontwikkeling ondermijnt en de verwezenlijking van de Millennium Development Goals belemmert”¹.

In hetzelfde jaar uitte “MDG Africa Steering Group” zijn bezorgdheid over de precare vooruitzichten inzake de MDGs in Afrika.² In grote delen van het continent stagneerde de ontwikkeling of viel er zelfs achteruitgang vast te stellen. Oorzaak ervan waren volgens de Steering Group de gewapende conflicten, die zowel op korte als op lange termijn enorme schade toebrechten aan voorzieningen die noodzakelijk zijn voor duurzame ontwikkeling. Zo oefent wapengeweld, gevolg van de ongecontroleerde verspreiding van wapens, zowel op korte als op lange termijn een negatieve invloed uit op verschillende aspecten van ontwikkeling. Verderop onderzoeken we de concrete gevolgen van gewapend geweld en conflict op de realisatie van de Millennium Development Goals.

Minstens 22 van 34 staten die in 2005 niet in staat werden geacht om de vooropgestelde doelstellingen te realiseren, waren staten die zich in een conflictsituatie bevonden, of zich stilaan herstelden van een gewapend conflict.³ Een meerderheid van 42 staten die door het 2010 Human Development Report van de VN worden gecatalogeerd als “Low Human Development”, worden geteisterd door gewapende conflicten, of bevinden zich in een prille post-conflictsituatie.⁴

De lijst toont trouwens een proportionele oververtegenwoordiging van Afrikaanse staten ten zuiden van de Sahara. Deze regio wordt sinds het einde van de Koude Oorlog geteisterd door gewelddadige (interne) gewapende conflicten én lijkt het wingewest van illegale wapenhandelaars. Het hoeft geen verbazing te wekken dat subsaharaans Afrika als regio het verst verwijderd staat van de realisatie van de MDGs.

Ban Ki-moon: gewapend geweld belemmert de verwezenlijking van de MDGs (foto: Marcello Casal Jr. voor Agência Radiobras – cc)

- 1 Report of the Secretary-General to the Security Council on the subject of Small arms, 2008. www.unoda.org
- 2 The MDG Africa Steering Group, *Achieving the MDGs in Africa*, 2008. www.mdgafrica.org
- 3 Oxfam, *Shooting Down the MDGs*, Oxfam Briefing Paper, 2008. www.oxfam.org
- 4 UNDP, *Human Development Report 2010*, hdr.undp.org; de “Human Development Reports” zijn jaarlijkse verslagen waarin het ontwikkelingspeil van staten aan de hand van een aantal parameters wordt geanalyseerd.

Directe en indirecte gevolgen van gewapend geweld

De gevolgen van gewapend geweld worden opgedeeld in 2 categorieën. Zo hebben we het over de directe of onmiddellijke gevolgen van gewapend geweld en de indirecte gevolgen of de impact. De eerste categorie zijn de rechtstreeks waarneembare gevolgen, terwijl de tweede categorie naar de effecten van het geweld op langere termijn verwijst.

Ongetwijfeld zijn de slachtoffers die gemaakt worden door het gebruik van vuurwapens het meest in het oog springende en onmiddellijke gevolg van gewapend geweld. Elk jaar komen naar schatting 500.000 à 700.000 mensen om door vuurwapens.⁵

Vijftig procent van de slachtoffers vallen in een context van gewapende conflicten, wat betekent dat de helft van de doden buiten conflicthaarden vallen.⁶ Gewapend geweld is trouwens geen exclusieve aangelegenheid van de minst ontwikkelde landen. Moord is de belangrijkste niet-natuurlijke doodsoorzaak in landen als Brazilië, Colombia, Zuid-Afrika of Venezuela.

De Inter-Amerikaanse ontwikkelingsbank raamde de kost van het aantal doden in Latijns-Amerika, als gevolg van gewapend geweld, op 140 tot 170 miljard dollar per jaar.⁷ De financiële impact van dat gewapend geweld, de financiële druk die het uitoefent op nationale budgetten, is enorm. Gewapend geweld en gewapende conflicten onttrekken financiële middelen die aan sociale en economische ontwikkeling hadden kunnen worden besteed. In Burundi gaat bijvoorbeeld een kwart van het budget voor gezondheidszorg naar de verzorging van schotwonden, wat de uitbouw van een duurzame nationale gezondheidszorg vanzelfsprekend aanzienlijk vertraagt. Landen als Burundi en Congo slagen er ook niet in de moedersterfte terug te dringen, onder meer omdat het gewapend geweld de (toegang tot de) medische zorg enorm bemoeilijkt.

Centraal Afrikaanse rebel met "klein" wapen van Sovjet (?) makelij
(foto: hdptcar – cc)

5 The Secretariat of the Geneva Declaration, *The Global Burden of Armed Violence*, 2008. www.genevadeclaration.org

6 idem

7 www.iadb.org

Ook op andere vlakken is de impact van gewapend geweld duidelijk merkbaar. Jarenlange oorlogsvoering laat staten als de Democratische Republiek Congo, Liberia of Angola achter met een verwoeste infrastructuur. Hele generaties hebben bovendien vaak geen onderwijs kunnen genieten, wat een enorm deficit betekent voor het menselijk kapitaal van een staat en wat de heropbouw van binnen de gemeenschap bemoeilijkt. Landen als Laos of Libanon, die bestookt werden met clustermunitie of landmijnen, zien enorme gebieden met rijke landbouwgronden verloren gaan, omdat het risico op zware ongevallen bij bewerking van de gronden te groot is.

Bovendien kunnen we niet om de enorme kost heen die uitgaven voor bewapening en defensie betekenen voor lokale budgetten. Het voorbije decennium zien we een wereldwijde toename van militaire uitgaven. In 2010 klokten de globale militaire uitgaven af op een slordige 1630 miljard dollar.⁸ Die uitgaven worden toegeschreven aan de instabiele globale of regionale machtsevenwichten en toenemende spanningen, al blijken militaire uitgaven vaak ook ingegeven door een hang naar prestige. Betreurenswaardig is echter dat de uitbouw van sociale structuren en ontwikkelingsbudgetten geenszins dezelfde groei kennen als militaire uitgaven. Zo bedroeg in 2010 de wereldwijde officiële ontwikkelingshulp nog geen tien procent van de globale militaire uitgaven.

Verklaring van Genève over gewapend geweld en ontwikkeling

De negatieve effecten van gewapend geweld op ontwikkeling vormden in 2005 de aanzet voor de *Geneva Declaration on Armed Violence and Development* (Verklaring van Genève over gewapend geweld en ontwikkeling). Dat internationale diplomatiek initiatief wil tegen 2015 een merkbare vermindering van het wereldwijde gewapend geweld bereiken, onder meer door de bestrijding van de illegale handel en verspreiding van wapens en door een internationaal gedragen visie en beleidsplan tegen het gewapend geweld.

België heeft zich op het internationale toneel een sterke pleitbezorger getoond van een internationaal wapenverdrag, ook al is ons land één van de grootste uitvoerders van lichte wapens, maar heeft deze "Verklaring van Genève" tot op heden niet ondertekend. De partners van de Vredesweek roepen de Belgische regering dan ook op om dat zo snel mogelijk te doen.

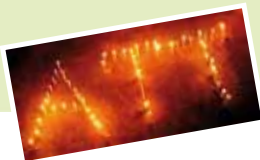
Politieke eis:

... aan onze federale politici

Onderteken de Verklaring van Genève en werk een visie op de problematiek van gewapend geweld & ontwikkeling uit.

8 SIPRI, Military expenditure data 2010, 2011. www.sipri.org

Gewapend geweld en de millenniumdoelstellingen: Wat is de relatie tussen beiden?	
Millenniumdoelstelling	Gewapend conflict en gewapend crimineel geweld
1. Extreme armoede en honger uitbannen	<p>Gewapend geweld remt de economie af, brengt het levensonderhoud in gevaar, en dwingt mensen te verhuizen naar plaatsen waar voedsel schaarser is.</p> <p>Gewapend geweld verergert de gevolgen van hongersnood door het afremmen van gecoördineerde acties in de getroffen gebieden.</p>
2. Basisonderwijs wereldwijd toegankelijk maken voor iedereen	<p>Gewapend geweld resulteert in de vernietiging van de educatieve infrastructuur, waaronder scholen.</p> <p>Oudere kinderen worden gedwongen te stoppen met studeren om een rol op te nemen in het gewapend geweld, bijvoorbeeld als kindsoldaten.</p> <p>De beschikbaarheid van docenten kan kleiner worden als gevolg van verhoging van gewapend geweld.</p>
3. Gelijke behandeling van mannen en vrouwen bevorderen en de positie van vrouwen versterken	<p>Gewapend geweld maakt mannen en vrouwen mentaal zwakker, omdat ze gedwongen worden om gewelddadige rollen op te nemen.</p> <p>Veel vrouwen zijn slachtoffer van seksueel misbruik waar gewapend geweld heerst. Gewapend geweld bestendigt genderongelijkheid en neemt deze tendens mee in het post-conflict leven.</p>
4. Kindersterfte verminderen	<p>De kindersterfte verhoogt als gevolg van ziekte en ondervoeding door aanwezigheid van gewapend geweld. Jonge kinderen vergaat het zeer slecht door het verlies van een of meer van hun ouders als gevolg van gewapend geweld.</p> <p>Kindersterfte stijgt in situaties van gewapend geweld, o.a. omdat de mogelijkheid voor zwangere vrouwen om toegang te krijgen tot prenatale zorg wordt beperkt.</p>
5. Gezondheid van moeders verbeteren	<p>Moedersterfte neemt toe in situaties van wijdverspreid gewapend geweld omdat de toegang tot medische zorg zeer beperkt wordt.</p>
6. HIV/AIDS, malaria en andere ziekten bestrijden	<p>Mensen sterven aan een aantal geneesbare ziekten omdat de medische structuren verslechteren en de toegang tot medische zorg verlaagt.</p> <p>Vluchtelingenstromen uit zones van gewapend geweld doen ziektes toenemen, met het risico op epidemieën.</p> <p>De meeste sterfgevallen in situaties van gewapend conflict zijn het gevolg van ziekte of ondervoeding.</p>
7. Actief werken aan een duurzaam milieu	<p>Gewapend geweld bevordert de ondoordachte en zelfs criminele exploitatie van natuurlijke rijkdommen.</p>

ARMS TRADE TREATY (ATT): EEN INTERNATIONAAL VERDRAG MET RUIME ETHISCHE CRITERIA

Stijn Van Bever

In 1997 lanceerde een groep Nobelprijswinnaars een campagne voor een meer verantwoorde wapenhandel. Zij riepen alle staten op een restrictieve gedragscode voor wapentransacties te volgen en steunden op het bestaande internationaal recht. Die code was gebaseerd op de volgende principes:

- respect voor de mensenrechten en internationaal humanitair recht
- engagement om regionale vrede, veiligheid en stabiliteit te promoten
- opvolging van internationale wapenembargo's, militaire sancties en maatregelen voor een grotere transparantie.
- verzet tegen terrorisme
- bevordering van duurzame ontwikkeling

Na verscheidene non-gouvernementele en diplomatieke initiatieven en jaren van oproepen en onderhandelingen, werd eind 2009 tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties een stemming gehouden over het opstarten van een procedure die zou leiden tot een internationaal wapenhandelsverdrag. Met 153 stemmen voor, 19 onthoudingen en 1 dissidente stem, was het duidelijk dat er een brede internationale consensus bestond voor een internationaal verdrag dat de wapenhandel reguleert.

Een sterk internationaal wapenhandelsverdrag: een absolute noodzaak

Het internationale kader is dringend nodig. De verspreiding van wapens, zoals die vandaag gebeurt, vormt immers een hypotheek op de ontwikkeling van staten en de veiligheid van burgers: wapens verscherpen conflicten en houden het geweld in stand, ze verhinderen de ontwikkeling van staten en gemeenschappen en ze dragen bij tot schendingen van de mensenrechten.

De dramatische gevolgen van een onverantwoorde verspreiding van wapens zijn gekend. Toch blijven de wapenleveringen aan gevoelige en kwetsbare gebieden doorgaan. Al te vaak winnen pragmatische (economische) belangen het van respect voor mensenrechten, humanitair recht en duurzame ontwikkeling. Discutabele wapendeals worden toegelaten met het argument dat de wapenproductie zorgt voor werkgelegenheid en – impliciet – dat de wapenhandel een lucratieve business is. Die gedachtegang is vooral gebaseerd op de economische belangen voor de verkoper en uitvoerder, en houdt weinig rekening met de lokale context. Dat kan rampzalige gevolgen hebben, zoals recent nog

werd aangetoond: westerse wapens die de voorbije jaren massaal werden geleverd aan totalitaire regimes in Noord-Afrika en de Arabische wereld, worden nu ingezet om burgerprotesten bloedig neer te slaan.

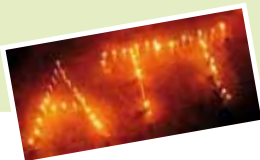
Ondanks nationale wetten en internationale overeenkomsten, zoals de Europese Gedragscode aangaande Wapenexport, geven landen nog al te vaak voorrang aan economische en politieke belangen bij wapendossiers en respecteren ze de bepalingen rond de wapenexport niet of onvoldoende. Een internationaal wapenhandelsverdrag moet helpen een einde te maken aan die praktijken. Het doel is een robuust, juridisch bindend en alomvattend Arms Trade Treaty (ATT) waarin zoveel mogelijk wapens en zo sterk mogelijke exportcriteria zijn opgenomen en waar elke lidstaat zich bij kan aansluiten. Mensenrechten, humanitair recht, duurzame ontwikkeling en vreedzame internationale betrekkingen moeten in de toekomst de leidende criteria worden die bepalen of wapenleveringen toegelaten worden. Uiteraard is het uitwerken van een internationaal verdrag als dit een moeilijk en langdurig proces. De realiteit is dat onderhandelingen gebeuren tussen bijzonder diverse staten en dat er grote politieke en economische belangen meespelen.

In de bres voor een sluitend en alomvattend wapenverdrag (foto: Controlarms – cc)

Een internationale ngo-campagne

Het onderhandelingsproces dat leidt tot het internationale wapenhandelsverdrag, wordt begeleid en gemonitord door een internationale campagnecoalitie van ngo's, verenigd onder de naam "Control Arms". "Control Arms" werd trouwens mee opgericht door Pax Christi International. De verzamelde ngo's pleiten voor een sterk, internationaal en juridisch bindend wapenverdrag dat de wapenhandel de facto in overeenstemming brengt met de verplichtingen van staten onder het bestaande internationaal recht. De internationale gemeenschap heeft een

reeks bindende verdragen gesloten in verband met mensenrechten, internationaal humanitair recht, en vreedzaam samenleven. Die verdragen bevatten een aantal belangrijke beperkingen op de vrijheid van staten om wapens te verhandelen. Het internationale wapenhandelsverdrag zal die beperkingen codificeren en ze op een heldere en samenhangende manier toepassen op de wapenhandel.

Ethische criteria voor een internationaal wapenhandelsverdrag

De organisaties die hun schouders gezet hebben onder de campagne voor een sterk internationaal wapenhandelsverdrag hopen dat er geen wapentransfers meer mogelijk zullen zijn, wanneer in 2012 het Internationale Wapenhandelsverdrag realiteit zal zijn, als het risico bestaat :

- Op het schenden van VN charter verplichtingen, inclusief VN wapenembargo's;
- Op niet gekende doorverkoop of afleiding;
- Op het gebruik van deze wapens:
  - bij ernstige schendingen van internationale mensenrechten of humanitair recht;
  - om daden van genocide of misdrijven tegen de menselijkheid te plegen;
  - bij het faciliteren van terroristische aanslagen;
  - bij het faciliteren van patronen van gendergerelateerd geweld, gewelddadige criminaliteit of georganiseerde misdaad;
  - in corrupte praktijken.

De partners van de Vlaamse Vredesweek zetten in 2011 hun schouders onder de internationale campagne voor een zo sterk mogelijk internationaal wapenhandelsverdrag.

EEN ATT-WAPENHANDELSVERDRAG : GRAAG MET VOLDOENDE REIKWIJDTE!

Peter Danssaert en Ken Matthysen¹

foto: oxfam.org

De Verenigde Naties (VN) bevinden zich momenteel in het midden van de *Preparatory Committee* (PrepCom)-besprekingen over een internationaal wapenhandelsverdrag - vier jaar nadat de Algemene Vergadering van de VN, in december 2006, resolutie 61/89 stemde. Die onderhandelingen zouden tot een juridisch bindend *Arms Trade Treaty* (ATT) moeten leiden in 2012.

Een van de onderwerpen aan de onderhandelingstafel is de *scope* of reikwijdte van het ATT. Het gaat daarbij zowel om de vraag welke types van conventionele wapens onder het verdrag zouden moeten vallen, als om welke types van internationale transfers en activiteiten.

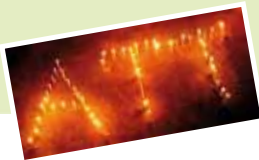
Wil de internationale gemeenschap met de creatie van het ATT een instrument ontwikkelen dat daadwerkelijk kan optreden tegen de onverantwoorde handel in wapens, munitie en verwant materiaal, dan dient de reikwijdte van het ATT alle wapens, munitie en technologie te omvatten waarmee gewelddadige conflicten worden gevoed en ernstige mensenrechtenschendingen en schendingen van het internationaal humanitair recht worden gepleegd.

Daarnaast moet het ATT alle relevante overdrachten en transacties omvatten. Dat betekent dus ook:

- internationale overdrachten, van invoer, uitvoer, transit, tijdelijke uitvoer tot *transshipment*
- overdrachten waarbij de eigendomstitel of de controle over het goed wijzigt – via verkoop, gift, lening, verpachting en productie onder licentie – en
- alle diensten of activiteiten die deze transacties en/of overdrachten mogelijk maken, zoals transport, financiële diensten en tussenhandel of *brokering*.

In de drie gevallen is een goede definitie van belang.

¹ De auteurs van dit artikel zijn dank verschuldigd aan Brian Wood/ Amnesty International MSP-team voor de informatie (die nuttig was voor dit artikel)

Tot op heden heeft de doelstelling van het ATT de onderhandelaars echter nog niet op één lijn kunnen krijgen. Aan de onderhandelingstafel blijven de geschillen groot waar het gaat om de gewenste reikwijdte van het verdrag. In wat volgt zullen we de verschillende strijdpunten aankaarten, en aan de hand van enkele voorbeelden staven waarom de reikwijdte van het ATT beter niet te zeer wordt ingeperkt.

Volstaat het VN-Register van Conventionele Wapens wel?

Gedurende de ATT-onderhandelingen werd reeds vaak nagedacht over de vraag of afdoende reikwijdte geboden wordt door de zeven categorieën van het VN-Register van Conventionele Wapens plus kleine en lichte wapens – of SALW, naar het Engelse *small arms and light weapons*, omschreven als '7+1'.

Verschillende valabele argumenten tonen aan dat de reikwijdte van het VN-Register niet volstaat voor het ATT. Ten eerste mag niet vergeten worden dat het VN-Register oorspronkelijk werd opgericht als een transparantiemechanisme, niet als een instrument met het oog op wapencontrole.² Daarnaast dient het ATT ook munitie, componenten, en wapen- en munitieproductiecapaciteit en technologie te omvatten, net als uitrusting voor interne veiligheidsopdrachten en *dual-use* goederen (of 'goederen voor tweeërlei gebruik') bedoeld voor militaire, veiligheids- of politietaken. Zoals straks zal worden aangetoond, zijn de zeven categorieën van het VN-Register bovendien niet ruim genoeg. Veel wapentuig valt buiten het register wegens beperkingen in kaliber en bereik. Indien de '7+1'-benadering gehanteerd wordt bij de bepaling van de reikwijdte van het ATT, zal het verdrag een marginale werking hebben en zal zijn impact op de handel in wapens ontoereikend zijn: het zal onmogelijk blijken om bepaalde vormen van onverantwoorde handel in wapens te verhinderen.

Het ATT kan dus best niet beperkt worden tot de zeven categorieën van het register, zoals blijkt uit de toelichting tussen de opsomming van de categorieën hieronder:

- Gevechtstanks
- Gepantserde gevechtsvoertuigen
Deze twee categorieën omvatten bijvoorbeeld geen militaire trucks (al dan niet met gemonteerd afweergeschut) of Ferret- *scoutcars*.
- Zwaar artilleriegeschut
Artillerie met een kaliber kleiner dan 75mm zou buiten het ATT vallen. Luchtafweergeschut met een kaliber van 14,5mm, 23 mm of 39 mm wordt nochtans frequent als grondaanvalwapen gebruikt door gewapende groepen – meestal op een truck gemonteerd.
- Gevechtsvliegtuigen
Militaire transportvliegtuigen worden echter vaak gebruikt voor het uitvoeren van bombardementen. Verder ontbreken ook bepaalde onbemande luchtvaartuigen in deze categorie.
- Aanvalshelikopters
Ongewapende militaire transporthelikopters worden

soms bij bombardementen gebruikt of er wordt vanuit dergelijke helikopters op burgers gevuurd met kleine en lichte wapens.

- Oorlogsschepen (en onderzeeërs)
- Raketten en raketlanceersystemen
Korte-afstandsraketten met een bereik van minder dan 25 kilometer vallen hier niet onder.

Verder zijn er nog een rist van wapens die niet onder de zeven categorieën van het VN-Register vallen:

- SALW (dat wel onder '7+1' valt);
- munitie ('7+1+1'), waaronder ook explosieven;
- landmijnen;
- wapens die gebruikt worden voor interne veiligheidstaken;
- wapencomponenten;
- *dual-use items*: goederen en componenten voor 'tweeërlei gebruik';
- productietechnologie.

Vier casestudies: munitie, militaire vrachtwagens, UAV's en tussenhandel

De vier casestudies hieronder bespreken materieel waarvan de opname in het ATT nog ter discussie staat. Aan de hand van deze casestudies willen we het belang aantonen van hun plaats in het verdrag.

Munitie: wel of niet in de ATT? (foto: Controlarms – cc)

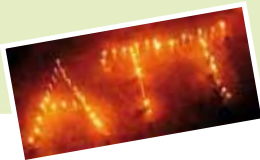
Case 1: munitie³

Het al dan niet opnemen van munitie in het ATT blijft een belangrijk probleem aan de onderhandelingstafel. Het lijkt nochtans duidelijk dat de uitsluiting van munitie uit het ATT niet te rijmen valt met de doelstellingen van het verdrag. In verschillende conflicten is al gebleken dat gebrek aan munitie kan leiden tot een daling van (willekeurig) geweld. Het debat over munitie gaat vooral over SALW-munitie. Over de opname van zwaardere munitie bestaat meer consensus.

Hoewel een meerderheid van de staten te vinden is voor een opname van SALW-munitie in het ATT, blijven enkele grote spelers

2 Farha J. en Isbister R., *The Arms Trade Treaty and military equipment: The case for a comprehensive scope*, Saferworld, juli 2009, p. 2

3 Wallacher H. en Harang A., *Small, but lethal – Small arms ammunition and the Arms Trade Treaty*, PRIO, 2011

zich verzetten: de VS, Rusland, Egypte en in mindere mate China, Israël en Cuba. Rusland zegt bevreest te zijn dat een globale consensus over het ATT niet langer haalbaar is wanneer munitie in het verdrag wordt opgenomen. De VS beweert dan weer dat een ATT dat munitie omvat, strijdig zou zijn met het complexe geheel van hun nationale wetten en regelgeving inzake munitie.

Het lijkt nochtans niet onoverkomelijk om internationale spelregels in verband met munitie vast te leggen. Tal van internationale verdragen omvatten al regelgeving inzake munitie voor kleine en lichte wapens, zoals het UN Firearms Protocol en het Akkoord van Wassenaar. Daarnaast wordt het transport van munitie, zowel nationaal als internationaal, vaak strikter gereguleerd, en is het onderworpen aan meer controles dan het transport van andere militaire goederen, omdat munitie onder de categorie 'gevaarlijke goederen' (*dangerous goods*) valt.

Het is dus duidelijk dat munitie in het ATT een plaats dient te krijgen. Dat blijkt de juiste beslissing, zowel vanuit het oogpunt van de effectiviteit van het verdrag, namelijk de doelstelling bereiken, als vanuit de haalbaarheid. Tal van nationale en internationale verdragen en regelgeving kunnen daarvoor als precedent dienen.

Case 2: Militaire vrachtwagens

Militaire vracht- (*trucks*) en bedrijfsvoertuigen (*utility vehicles*) vallen op dit moment buiten het VN-Register. Dergelijke voertuigen hebben een gepantserde cabine en/of andere gepantserde onderdelen. Meestal worden zij aangeprezen als robuuste (*rugged*) voertuigen en/of voertuigen voor alle terrein (*all-terrain*), maar sommige types zijn moeilijk te onderscheiden van hun varianten voor de commerciële civiele markt. Militaire trucks zijn ontworpen om vracht en/of troepen te transporteren, maar kunnen ook worden bewapend.

Sinds 29 maart 2005 is een VN-wapenembargo tegen de strijdende partijen in Soedan van kracht.⁴ In augustus 2005 leverde China in Port Sudan 212 militaire vrachtwagens van het type Dong Feng (model EQ2100E6D) af voor het Soedanese leger.⁵ In 2008 onthulde het BBC-programma *Panorama* – met hulp

van IPIS vzw – het gebruik van deze vrachtwagens in Darfoer.⁶ De rebellen in Darfoer hadden dergelijke vrachtwagens op pro-regeringstroepen buitgemaakt. De vrachtwagens bleken uitgerust met luchtafweergeschut en werden in juli 2005 gebouwd; ettelijke maanden dus na de uitbreiding van het VN-wapenembargo. Het luchtafweergeschut wordt voornamelijk tegen gronddoelen ingezet.⁷ Toen de VN China om een verklaring vroegen, antwoordde China op 18 augustus 2009 dat het geen uitleg zou verschaffen daar het vrachtwagens voor *dual-use* betrof.⁸

Na de uitzending van de BBC-documentaire verklaarde China al dat het om uitvoer voor civiele doeleinden ging – hoewel de vrachtbrieven dat tegenspreken: de ontvanger was het Soedanees leger. Dergelijke uitvoer was niet onderhevig aan de Chinese wapenexportwetgeving, aldus China. Het feit dat de vrachtwagens bewapend waren, viel te verklaren door “*de slechte veiligheidssituatie in Darfoer, daar rebellen dikwijls vrachtwagens in de regio aanvallen, zowel die van de Verenigde Naties als die voor burgerdoeleinden. De [Soedanees] overheid mag dergelijke voertuigen uitrusten met wapens*”⁹.

Case 3: Onbemande luchtvaartuigen of UAV's¹⁰

De huidige voorgestelde categorieën “militaire vliegtuigen” en “militaire helikopters” omvatten zowel bemande als onbemande vliegtuigen en helikopters. Het is echter niet duidelijk of die categorieën alle bewapende en onbewapende luchtvaartuigen zullen omvatten die voor militaire en politieke doeleinden kunnen worden ingezet.

Zo worden UAV's bijvoorbeeld gebruikt voor verkenningsvluchten, voor het vergaren van inlichtingen en voor surveillanceopdrachten. Zo ontving de Ivoiriaanse regering begin 2004 twee UAV's van een

4 Dit VN-wapenembargo stelt dat de Soedanees overheid geen wapens mag overbrengen naar Darfoer zonder de uitdrukkelijke toestemming van het Sanctiecomité van de VN-Veiligheidsraad. Paragrafen 7 en 8 van VN Resolutie 1556 (30 juli 2004) verbieden levering van wapens aan niet-statelijke actoren, terwijl paragraaf 7 van VN Resolutie 1591 (29 maart 2005) het wapenembargo naar Statale actoren uitbreidt.

5 Zie hiervoor: *Letter dated 30 January 2006 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan addressed to the President of the Security Council, S/2006/65*. Verder toegelicht in: Amnesty International, *Sudan: Arms continuing to fuel serious human rights violations in Darfur*, mei 2007. Voor verdere schendingen van het VN-wapenembargo zie onder meer: Amnesty International, *Sudan: New photographs show further breach of UN arms embargo on Darfur*, News Release, 24 augustus 2007; Amnesty International, *Blood at the Crossroads: Making the case for a global Arms Trade Treaty*, 2008.

6 Documentaire *China's Secret War*, uitgezonden in het kader van BBC *Panorama* op 14 juli 2008 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/panorama/7493934.stm>; <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7503428.stm>). Volledig te bekijken op: <http://video.google.com/videoplay?docid=4155546258734455589&hl#>.

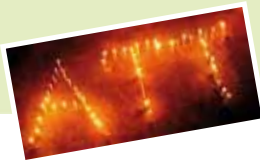
Het gebruik van die vrachtwagens in Darfoer wordt onder meer gedocumenteerd in: *Letter dated 7 November 2008 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1591 (2005) addressed to the President of the Security Council, S/2008/647*; en *Blood at the Crossroads: Making the case for a global Arms Trade Treaty*, Amnesty International, 2008

7 Een praktijk ontwikkeld door de Duitse *Wehrmacht* in Wereldoorlog II die hun 88mm FlaKkanonnen (*Flugabwehrkanone*) inzetten tegen de zwaar gepantserde geallieerde tanks. In de Afrikaanse oorlogen wordt het (mobiele) luchtafweergeschut voornamelijk tegen licht gepantserde en/of burgerdoelwitten ingezet.

8 *Letter dated 27 October 2009 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1591 (2005) addressed to the President of the Security Council, S/2009/562: §202*.

9 ‘China says BBC’s accusation on arms sales to Sudan “ungrounded”’, in *Xinhua*, 18 juli 2008: http://www.gov.cn/misc/2008-07/18/content_1049607.htm

10 Unmanned Aerial Vehicle.

Israëlsche firma.¹¹ Op 4 november 2004 begonnen de Ivoriaanse strijdkrachten een gecoördineerd lucht- en grondoffensief tegen de rebellen, wat in strijd was met het staakt-het-vuren van 3 mei 2003. Twee dagen later, op 6 november, bombardeerden de Ivoriaanse strijdkrachten de stellingen van het Franse LICORNE, de Franse vredesmacht ter ondersteuning van de VN vredesmissie in Ivoorkust, wat resulteerde in negen doden en tientallen gewonden. Als tegenreactie vernietigden de Franse strijdkrachten de Ivoriaanse luchtmacht.

Tijdens die operatie ontdekten de Fransen dat Ivoorkust de UAV's had gebruikt om de Franse stellingen voorafgaandelijk te verkennen en fotograferen. Verder ontdekten de Fransen tientallen Israël's die door de Ivoriaanse overheid waren ingehuurd om een afluisterpost te bemannen. Maanden tevoren had Frankrijk al herhaaldelijk aan Israël gevraagd de vele wapenleveringen aan Ivoorkust stop te zetten omdat die een potentieel gevaar vormden voor het broze wapenbestand en de internationale vredesmacht.¹²

Case 4: Tussenhandel - Leonid Minin¹³

De volgende case toont het belang aan van een strikte regulering met betrekking tot de tussenhandel in wapens (*arms brokering*). Daaruit volgt dat een doeltreffend ATT tussenhandel dient op te nemen. Alleen zo krijgt het verdrag voldoende reikwijdte, die staten verplicht een sterke regulering te ontwikkelen.

In augustus 2000 werd bijvoorbeeld ene Leonid Minin in Italië gearresteerd wegens levering van wapens aan de Liberiaanse regering, die wapens en militaire steun verleende aan het *Revolutionary United Front* (RUF) in Sierra Leone. Minin zorgde voor een Antonov en een eindgebruikercertificaat voor de levering van wapens vanuit Oekraïne naar Burkina Faso. In Burkina Faso werd het militair materieel op een privévliegtuig van Minin overgeladen, om dan naar Liberia vervoerd te worden.

Minin ging later echter vrijuit, doordat het Italiaanse gerecht hem buiten vervolging stelde. De rechtbank in Monza achtte zich namelijk niet bevoegd om Minin te berechten aangezien het Italië ontbrak aan een strikte *arms brokering*-regulering en aangezien de wapens niet fysiek over het Italiaanse grondgebied werden vervoerd.

11 Letter dated 7 November 2005 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to resolution 1572 (2004) addressed to the President of the Security Council, S/2005/699.

12 Israel halts arms sales to Ivory Coast, *Haaretz*, 10 november 2004; Enquête sur une quasi-guerre de huit jours entre Paris et Abidjan, *Le Monde*, 15 november 2004; Israelis aided Ivory Coast military in attacks, *Haaretz*, 17 november 2004; Officials: Deals with Ivory Coast were done with lawful gov't, *Haaretz*, 18 november 2004; Côte d'Ivoire : La piste étrangère, *Le Point* 16 december 2004; France demands list of Israeli firms selling arms to Ivory Coast, *Haaretz*, 11 februari 2005; UN probing suspicions Israel sold arms to Ivory Coast, *Haaretz*, 28 juli 2005; Israel: Cooperating fully with UN probe into Ivory Coast arms sales, *Haaretz*, 28 juli 2005.

13 Amnesty International, *Deadly Movements: Transportation controls in the Arms Trade Treaty*, juli 2010, p. 7

Conclusie: pleidooi voor voldoende reikwijdte van het ATT

Indien het ATT daadwerkelijk de onverantwoorde handel in conventionele wapens aan banden moet leggen, dan dient de reikwijdte van het verdrag ruim genoeg te zijn.

Het is daarom belangrijk dat het ATT alle relevante overdrachten en transacties omvat, inclusief internationale overdrachten, zoals invoer, uitvoer, transit, tijdelijke uitvoer en *transshipment*, overdrachten waarbij de eigendomstitel of de controle over het goed wijzigt zoals verkoop, gift, lening, verpachting en productie onder licentie, en tot slot alle diensten of activiteiten die deze transacties en/of overdrachten mogelijk maken, waaronder transport, financiële diensten en tussenhandel of *brokering*. Om begripsverwarring tegen te gaan, zou het verdrag bovendien al deze begrippen duidelijk moeten definiëren.

Verder dient het ATT alle types van wapens te omvatten, zowel militaire wapens als wapens voor veiligheids- en politietaken. Daarnaast dienen ook verwant materiaal, munitie en onderdelen, te worden opgenomen, zowel als *dual-use* goederen en wapen- en munitieproductiecapaciteit en technologie.

Het is bovendien aan te raden de suggestie van Amnesty International ter harte te nemen, die erop aandringt dat de verdragstekst van het ATT ruime categorieën zou bevatten, zodat er nu of in de toekomst geen types van wapens of verwant materiaal buiten het verdrag vallen. In de annexen van het verdrag kan bijvoorbeeld een gedetailleerde lijst van goederen worden opgenomen. Die kan eenvoudiger worden aangepast en geüpdatet.

Politieke eis:

... aan onze federale politici

Zet je verder in voor het realiseren van een afdwingbaar en alomvattend Internationaal Verdrag rond Wapenhandel

WAPENHANDEL IN DE DR CONGO: WELKE IMPACT OP DE VEILIGHEID VAN VROUWEN?

Carol Chukwuemeka

Het gewapend conflict dat de Democratische Republiek Congo intussen langer dan een decennium teistert, wordt vaak de 'Eerste Afrikaanse Wereldoorlog' genoemd. Met schattingen die gewagen van 3 tot 5 miljoen doden, is het immers het meest dodelijke conflict sinds de Tweede Wereldoorlog. Het conflict werd officieel beëindigd in 2003, na de ondertekening van vredesakkoorden die de basis legden voor een transitieregering. Toch worden de oostelijke provincies (Orientale, Noord- en Zuid-Kivu) nog onophoudelijk geteisterd door gewelddadige acties van rebellenorganisaties en officiële legerbrigades tegen de burgerbevolking.

Nefaste rol van de internationale gemeenschap

De inspanningen van de internationale gemeenschap om het gewapend geweld in het oosten van Congo in te dijken, kennen vaak niet de gewenste impact op het terrein. Dat geldt ook voor de inperking van de ongecontroleerde wapenhandel, die wordt beschouwd als één van de belangrijkste factoren voor de instabiliteit in Oost-Congo. Vooral de burgerbevolking wordt bijzonder hard getroffen door het conflict.

Bij zijn onafhankelijkheid vormde Congo de inzet van het geostrategische schaakspel tussen de twee grote machtsblokken van die tijd: de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. De strijd leek beslecht in het voordeel van de VS, nadat de Congolese premier Lumumba in 1961 werd uitgeschakeld en Mobutu Sese Seko zichzelf in 1965 tot staatshoofd uitriep. Met de steun van het Westen zou Mobutu 32 jaar de lakens uitdelen in Congo/Zaire. Het totalitaire regime van Mobutu toonde vrij snel zijn ware gelaat; gedurende decennia trad het op grove wijze de mensenrechten met de voeten. Dat weerhield de westerse mogendheden er echter niet van om decennia lang de Zairese staat te voorzien van militair materiaal, gaande van wapens tot militaire bijstand. Bij het einde van het Mobutu-tijdperk in 1997, stond de teller van militaire leveringen uit de VS op een bedrag van 300 miljoen dollar.

Toen de wereld halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw begreep dat het Mobutu-regime wankelde, wisselden de westerse grootmachten van kamp. De wapenleveringen bleven doorgaan, zij het nu met nieuwe begunstigen. De zogenaamde Eerste en Tweede Congolese oorlog werd door de strijdende partijen (DRC, Oeganda, Rwanda, Namibië, Angola,...) beslecht met wapens die uit zowat alle delen van de wereld afkomstig waren. Via verschillende kanalen uit Europa, de VS en de vroegere Sovjet-Unie kwamen wapens in Centraal-Afrika terecht. Ook vanuit Afrika werden wapens geleverd die het conflict in stand hielden en deden ontaarden. Zuid-Afrikaanse wapens, die aan Rwanda geleverd werden, werden ingezet in de gevechten, terwijl de regering van Mobutu's opvolger Laurent-Désiré Kabila gebruik maakte van de diensten van Security Lining Pretoria Company, een Zuid-Afrikaanse leverancier van huurlingen.

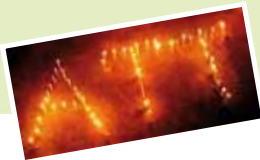
Oost-Congolese vrouwen op de vlucht voor geweld (foto: P. Taggart voor UNHCR – cc)

Nationale, regionale en internationale inspanningen

Vandaag kent Congo een strenge wetgeving inzake wapenbezit en -handel. De in- en uitvoer van wapens en munitie is onderhevig aan controlemechanismen en de activiteiten van tussenhandelaars zijn wettelijk bepaald. Privébezit van automatische of halfautomatische wapens is verboden. Wapenbezit kan slechts na het verkrijgen van een wapenlicentie, die pas wordt toegekend na wettelijk bepaalde *background checks*. De particuliere verkoop en transfers van vuurwapens is illegaal. Voor het illegale bezit van vuurwapens riskeert de overtreder een maximumcelstraf van tien jaar. Het probleem is echter de toepassing van die wetgeving. De Congolese staat mist de capaciteiten om deze wetgeving afdwingbaar te maken. Bovendien slaagt ze er niet om op het volledige grondgebied haar gezag te laten gelden. Niet toevallig blijft de straffeloosheid net bestaan op die plaatsen waar het conflict blijft duren en gewapende groeperingen de bevolking terroriseren.

Een uitgebreid scala aan regionale en internationale actoren die focussen op wapenbeheersing, heeft zich in de loop der jaren geëngageerd om de verspreiding van lichte wapens in Oost-Congo onder controle te krijgen: de Afrikaanse Unie, de South African Development Community (SADC Protocol on Control of Firearms, Ammunition and Other Related Materials); Regional Centre on Small Arms (Nairobi Protocol for the Prevention, Control and Reduction of Small Arms and Light Weapons in the Great Lakes Region, the Horn of Africa and Bordering States) en uiteraard de VN (UN Arms Trade Treaty, UN Firearms Protocol, UN Small Arms Programme of Action and Arms Embargo).

Ondanks al de geleverde inspanningen lijkt de verspreiding van wapens erg moeilijk onder controle te krijgen. De illegale handelsstroom in wapens is "booming business". De chaotische Congolese context trekt wapensmokkelaars uit alle hoeken van de wereld aan. Grote delen van Congo blijven verstoken van staatsgezag en -controle. Bijgevolg worden macht, invloed en

aanzien niet ontleend aan het opleidingsniveau, professionele verdiensten of financiële capaciteiten, maar eerder aan het bezit van vuurwapens, die beschouwd worden als ultiem beschermingsmiddel in de straffeloze samenleving. De grote meerderheid van wapenbezitters zijn mannen. Al te vaak worden wapens aangewend om machtsmisbruik uit te oefenen.

Seksueel geweld als oorlogswapen

De VS hebben wapentransfers aan Afrikaanse staten steeds verdedigd door te wijzen op het recht van staten om de verdediging van het eigen grondgebied te verzekeren. Wat betreft Congo lijkt de beveiliging van het grondgebied echter geen waarborg te zijn voor de bescherming van de bevolking. Vooral het wijd verspreide seksueel geweld als oorlogswapen wordt almaar brutaler. Onderzoek wijst uit dat sinds 1996 het aantal verkrachtingen in de DRC elk jaar toeneemt. Schattingen van de VN gewagen van 100.000 slachtoffers in 2004 en 2005. Vooral de Kivu-provincies zijn de voorbije jaren getroffen door een dramatische toename van seksueel geweld. In Zuid-Kivu werden in de eerste helft van 2008 3500 vrouwen het slachtoffer van seksueel misbruik. In de eerste helft van 2009 liep dit aantal op tot 5400 gedocumenteerde slachtoffers. Een dramatisch dieptepunt vond plaats in Luvungi in Noord-Kivu, waar in de zomer van 2010 gewapende groeperingen binnenvielen. Gedurende vier dagen werd de lokale bevolking het slachtoffer van ongebreidelde geweld. Onderzoekers verzamelden niet minder dan 303 getuigenissen van vrouwen die verkracht werden door rebellen.

Onderzoek van Oxfam uit 2008 toonde aan dat 62 procent van de gevallen van seksueel misbruik in Congo gepleegd werden door leden van gewapende groeperingen zoals de FDLR (Forces Démocratiques pour la Libération du Rwanda), het LRA (Lord's Resistance Army) maar ook de FARDC (Forces Armées de la République Démocratique du Congo). De FARDC, het officiële Congolese regeringsleger, heeft op het vlak van seksueel geweld trouwens een bijzonder slechte reputatie. In 2009 nog bestempelde Human Rights Watch het regeringsleger als een van de belangrijkste daders van het wijdverspreide seksuele misbruik. Die beschuldiging wordt bevestigd door cijfers uit 2007 vanwege de MONUC, de voormalige VN-vredesmacht in Congo. In de eerste helft van 2007 zou 54 procent van het seksueel geweld immers gepleegd zijn door FARDC-soldaten. Vele burgers in Oost-Congo en waarnemers menen dan ook dat het leger en de politie een bijkomend veiligheidsrisico betekenen voor de bevolking, bovenop de imminente dreiging van rondtrekkende rebelligroeperingen.

Verschillende ngo's, zoals V-Day en Women Against Rape, die zich inzetten voor het verdedigen van vrouwenrechten, hebben de verspreiding van wapens in Centraal-Afrika mee verantwoordelijk gesteld voor de toename van het geweld, in het bijzonder het seksuele geweld tegen vrouwen. Het is onmiskenbaar dat de massale, illegale verspreiding van wapens in Congo en het onvermogen van de staat om deze een halt toe te werpen, zich heeft ontwikkeld tot een permanente factor van instabiliteit en een bedreiging voor de veiligheid van burgers, en in het bijzonder van de vrouwelijke bevolking.

BELGIË EN HET WAPENHANDELSVERDRAG: IN PRINCIPE PRIMA, MAAR...

Filip Reyniers

België profileert zich al vele jaren als een sterk voorstander van een internationaal wapenhandelsverdrag. Toch blijkt dat dit zich niet vertaalt in concreet binnenlands beleid. Drie punten springen daarbij in het oog.

Er is nood aan een nationaal actieplan...

De nieuwe vuurwapenwet van 2006 verscherpte de controle op particulier vuurwapenbezit in aanzienlijke mate, maar het is op zich toch geen voldoende instrument in de strijd tegen illegale wapens in België. Het is nodig om een prioriteit te maken van de actieve opsporing van illegale wapens binnen de landsgrenzen door middel van een nationaal actieplan tegen illegale wapenhandel en opsporing van illegale wapens.

De problematiek inzake illegale wapenhandel reikt verder dan ons eigen grondgebied. België is immers een van de belangrijkste exporteurs van kleine wapens en heeft daarin dan ook een bijzondere verantwoordelijkheid. Daarnaast is België ook een belangrijk transitland. De overheid mag dat niet uit het oog verliezen en de federale wapendienst dient de lopende internationale initiatieven mee op te volgen zodat er een duidelijke koppeling ontstaat tussen het internationale en het binnenlandse beleid inzake illegale wapenhandel.

De versnipperde bevoegdheden vereisen een grondige interdepartementale coördinatie op binnenlands vlak. Daarom pleiten we voor dat nationaal actieplan tegen illegale wapenhandel waarin alle bevoegde departementen en diensten betrokken worden bij planning en uitvoering. We denken dan niet alleen aan Buitenlandse Zaken en de gewesten, maar ook justitie, binnenlandse zaken, douane en politie, de proefbank van Luik en de provinciale diensten. Een nationaal actieplan met gecoördineerde samenwerking zal ook de periodieke rapportering aan EU, VN en OVSE gemakkelijker maken. Door de regionalisering van de wapenhandel is een nationaal actieplan des te harder nodig. Een element in dit actieplan is opnieuw voorrang geven aan de opsporing van illegale wapens in het nationale veiligheidsplan 2012 – 2015.

Er is nood aan regionale wetgeving en federale transparantie

De regionalisering van de wapenhandel is sinds 2003 een feit. Door ontwikkelingen op Europees niveau, met name de omzetting van de Europese richtlijn van 2009, dient de wetgeving aangepast te worden. Dat moest gebeuren tegen juni 2011. De gewesten ondernamen stappen om werk te maken van de omzetting, maar intussen is duidelijk dat de Europese deadline niet gehaald wordt. De voorstellen die circuleren in Vlaanderen en Wallonië nemen de vrees niet weg dat Belgische wapens en militaire technologie in handen komen van regimes die zich schuldig maken aan ernstige mensenrechtenschendingen en binnenlandse onderdrukking.

De ontwikkelingen in het Noord-Afrika en het Midden-Oosten versterken dit beeld. Een effectieve en sluitende regionale wetgeving op in-, uit- en doorvoer is dus noodzakelijk.

*Opstand in Bahrein – neergeslagen met (o.m.) Belgische wapens?
(foto: muddy12312300 – cc)*

Het is met name nodig om de bepalingen inzake eindgebruik en wederuitvoer sterk genoeg te maken, ook bij overdrachten naar andere EU-lidstaten. De Europese reglementering laat slechts beperkte ruimte voor specifieke waarborgen bij intracommunautaire transfers. Toch dient binnen deze marge een maximale controle nagestreefd te worden. Voor alle transfers van wapens en militair materiaal naar landen buiten de EU dient de grootste voorzichtigheid aan de dag te worden gelegd. België en de Gewesten dienen te vermijden dat zij de controle op eindgebruik uit handen geven en daadwerkelijke post-exportcontrole onmogelijk maken.

Toen beslist werd de bevoegdheid rond wapenexport te regionaliseren bleef het federale niveau bevoegd door de rechtstreekse overdrachten door het Belgisch leger. Hieronder vallen niet alleen de overdrachten in het kader van defensiesamenwerking, die eveneens transparantie vereisen, maar ook de verkoop van tweedehands militair materiaal. Dat moet op transparante wijze gebeuren, conform internationale criteria. Op zich is er een sterk uitgebouwde procedure maar naar transparantie toe kan er toch nog veel verbeteren. Een belangrijk element hierbij is de wettelijk verplichte rapportering aan het federaal parlement die tot op heden uitblijft.

De tussenhandel (brokering) dient meer gecontroleerd

Tussenhandelaars spelen een belangrijke rol in de schending van wapenembargo's. Verschillende internationale initiatieven ter bestrijding van illegale tussenhandel binden ook België. Sinds de regionalisering is de bevoegdheid over tussenhandel verspreid over federale, regionale en provinciale overheden. Zowel de wetgeving op in-, uit- en doorvoer (die nu door de gewesten herzien wordt) als de wapenwet bevatten bepalingen die relevant zijn voor de controle op tussenhandel.

Een cruciaal element in de effectieve controle op tussenhandel is dat er daadwerkelijke controle is op de activiteiten van

tussenhandelaars. Op dit moment is het Belgische controleregime niet voldoende uitgerust om dit waar te maken: het richt zich enkel op de controle en de vergunning van de tussenhandelaars zelf, wat in strijd is met de internationale afspraken. De overheid heeft op dit moment geen zicht op de werkelijke situatie op het terrein in België. Het is nodig om symbolische wetgeving om te zetten in een effectief controlebeleid.

Nu de wetgeving op in-, uit- en doorvoer door de regio's wordt herzien, dreigt het probleem van tussenhandel van de radar te verdwijnen omdat het geacht wordt een federale materie te zijn. Aanpassing van de wetgeving op tussenhandel wordt dan op de lange baan geschoven. Het is echter van het grootste belang dat alle relevante regelgevers samen zitten om hun wetgeving af te stemmen en alle lacunes op te vangen.

Politieke eisen

...aan onze federale politici

- **Maak een prioriteit van de opsporing van illegale wapens in het nationaal veiligheidsplan 2012 – 2015 en kader dit in een breder Nationaal Actieplan tegen Illegale Wapenhandel.**
- **Maak de federale wetgeving omtrent de in-, uit- en doorvoer van militaire goederen en technologie, met inbegrip van de tussenhandel, sluitend en beantwoordend aan de hoogste ethische criteria.**
- **Zorg ervoor dat de federale transfers, in het bijzonder de verkoop van oud militair materiaal door het Belgisch leger op transparante wijze gebeurt.**

De transparantie wordt onder andere verzorgd door het neerleggen van het - wettelijk verplicht - jaarlijks rapport aan het federaal parlement.

... aan onze regionale politici

- **Maak de regionale wetgeving omtrent de in-, uit- en doorvoer van militaire goederen en technologie sluitend en laat die beantwoorden aan de hoogste ethische criteria.**

VERNIETIGING VAN WAPENS: OOK IN UW GEMEENTE DE BESTE GARANTIE OM MISBRUIK TEGEN TE GAAN!

Olivier Forges

De thematiek van de Vredesweek lijkt veraf te staan van het lokale niveau omdat hij betrekking heeft op internationale wapenhandel en wapengeweld. Toch bestaat er een heel concrete mogelijkheid om met je lokale bestuur in te spelen op het thema.

Wanneer de gemeente voor haar politiekorps nieuwe wapens aankoopt, rijst natuurlijk de vraag wat met de oude wapens gebeurt. Conform omzendbrief GPI 51 (B.S. 12/10/06, p 54528) betreffende de behandeling van afgedankt politiematerieel, gelden volgende richtlijnen en aanbevelingen:

- Verkoop: om budgettaire redenen kan de politie de individuele wapens verkopen, echter uitsluitend aan officieel erkende wapenhandelaars.
- Vernietiging: deze oplossing krijgt volgens deze omzendbrief de voorkeur, elk risico is hierbij onbestaand. In de praktijk kan er daarvoor beroep gedaan worden op de logistieke diensten van de Federale Politie.

Ook de Vredesweek roept op om als gemeente telkens te kiezen voor die laatste optie. Op die manier wordt het risico op misbruik van deze wapens onbestaande.

De gemeenteraad kan een besluit nemen om vanaf heden telkens voor deze laatste optie te kiezen. Indien het een meergemeenten-politiezone betreft, kan ze ervoor zorgen dat haar vertegenwoordigers in de politieraad deze stem laten klinken.

Op die manier zorgt u met uw gemeente dat de kans op gewapend geweld ook lokaal vermindert. Op onderstaande foto geven kinderen in ieder geval symbolisch al het goede voorbeeld door hun speelgoedwapens te laten vernietigen tijdens een actie van Plan België.

Vernietiging van wapens: de kleintjes nemen het initiatief (foto: Plan België)

De Vlaamse Vredesweek biedt ook nog andere mogelijkheden om je met je gemeente te engageren tijdens deze Vredesweek.

Zo kan je gemeente de campagne met haar politieke eisen ook officieel ondersteunen. Die steun kan ze bekend maken door logovermelding op onze website. Dankzij de ondersteuning van vele actoren neemt de impact van onze campagne toe.

Net zoals tijdens de vorige Vredesweek roepen we gemeenten op om tijdens de campagne 'vredesvlaggen' aan hun openbare gebouwen te hangen of aan vlaggenstokken op lokale pleinen. Op die manier kun je met je gemeente op een kleurrijke manier gestalte geven aan je engagement voor de vrede. Een symbolische dag om deze vlaggen te hijsen is woensdag 21 september 2011, de internationale dag voor vrede uitgeroepen door de Verenigde Naties, meteen de startdag van de Vredesweek.

Tot slot herhalen we ook onze vraag om vredesgemeente te worden. In 2000 hebben we met de Vredesweek het concept van Vredesgemeente gelanceerd. Daarbij vroegen we aan gemeenten om in de gemeenteraad een intentieverklaring aan te nemen waarbij die verklaart zich in te zullen zetten om op lokaal vlak te werken aan een "Cultuur van Vrede". Vorig jaar namen opnieuw een 15-tal gemeenten de resolutie aan. Op deze manier mogen één op drie gemeenten zich ondertussen "vredesgemeente" noemen.

Is jouw gemeente nog geen vredesgemeente, dan willen we je gemeente warm aanmoedigen om dit tijdens de Vredesweek 2011 te worden. We streven ernaar dat iedere gemeente in Vlaanderen een vredesgemeente is.

Verdere informatie en de nodige formulieren om het engagement om te zetten zijn terug te vinden op onze website onder het tabblad "Gemeenten".

Politieke eis:

... aan onze lokale politici

Neem in de gemeenteraad een resolutie aan rond het vernietigen van oude politiewapens.

Volg daarmee de aanbeveling van de federale overheid, conform omzendbrief GPI 51 (B.S. 12/10/06, p 54528) betreffende de behandeling van afgedankt politiematerieel.

Als de politiezone het gemeentelijk niveau overschrijdt, laat dan dezelfde stem klinken op het niveau waar over deze materie beslist wordt, in dit geval de politieraad.

VREDESWEEK 2011: POLITIEKE EISEN OP EEN RIJTJE

... aan onze federale politici

1. **Onderteken de Verklaring van Genève en werk een visie op problematiek van gewapend geweld & ontwikkeling uit.**
2. **Zet je verder in voor het realiseren van een afdwingbaar en alomvattend Internationaal Verdrag rond Wapenhandel.**

Met volgende inhoud:

- a. *Het Verdrag moet er voor zorgen dat wapentransfers resoluut verboden worden als er een substantieel risico bestaat*
  - *Op het schenden van VN charter verplichtingen, inclusief VN wapenembargo's;*
  - *Op niet gekende doorverkoop of afleiding;*
  - *Op het gebruik van deze wapens:*
    - *bij ernstige schendingen van internationale mensenrechten of humanitair recht;*
    - *om daden van genocide of misdrijven tegen de menselijkheid te plegen;*
    - *bij het faciliteren van terroristische aanslagen;*
    - *bij het faciliteren van patronen van gendergerelateerd geweld, gewelddadige criminaliteit of georganiseerde misdaad;*
    - *in corrupte praktijken.*
  - *Dat het gebruik van deze wapens*
    - *de regionale veiligheid negatief zal beïnvloeden;*
    - *de armoedevermindering en socio-economische ontwikkeling ernstig en dus de realisatie van de millenniumdoelstellingen zal schaden;*
- b. *Het verdrag moet alomvattend zijn.*
  - *Het moet alle types van wapens, inclusief militaire, veiligheids- en politiewapens, gerelateerd materieel en munitie, expertise en productiematerieel bevatten alsook dual use goederen die gebruikt worden door militaire, veiligheids- of politiediensten*
  - *Het moet alle types van transfers, inclusief import, export, re-export, voorlopige transfers, in de staatgesanctioneerde en commerciële handel, plus transfers van technologie, verloningen, giften en hulp bevatten.*
  - *Het moet alle types van transacties, inclusief van handelaars/makelaars alsook deze die zorgen voor technische assistentie, training, opslag, financiering en veiligheid, bevatten.*

- c. *Het verdrag moet werkbaar en afdwingbaar zijn. Het moet richtlijnen bevatten voor volledige en duidelijke implementatie.*
  - *Het moet zorgen voor transparantie, inclusief jaarlijkse rapporten.*
  - *Het moet een effectief mechanisme bevatten om toezicht te houden op de naleving ervan.*
  - *Het moet zorgen voor verantwoordingsplicht met een juridisch kader voor de beslechting van geschillen en sancties*
  - *Het moet een alomvattend kader voor internationale samenwerking en assistentie bevatten*

3. **Maak een prioriteit van de opsporing van illegale wapens in het nationaal veiligheidsplan 2012 – 2015 en kader dit in een breder Nationaal Actieplan tegen Illegale Wapenhandel.**

4. **Maak de federale wetgeving omtrent de in-, uit- en doorvoer van militaire goederen en technologie, met inbegrip van de tussenhandel, sluitend en beantwoordend aan de hoogste ethische criteria.**

5. **Zorg ervoor dat de federale transfers, in het bijzonder de verkoop van oud militair materiaal door het Belgisch leger op transparante wijze gebeurt.**

De transparantie wordt onder andere verzorgd door het neerleggen van het - wettelijk verplicht - jaarlijks rapport aan het federaal parlement.

... aan onze regionale politici

6. **Maak de regionale wetgeving omtrent de in-, uit- en doorvoer van militaire goederen en technologie sluitend en beantwoordend aan de hoogste ethische criteria.**

... aan onze lokale politici

7. **Neem in de gemeenteraad een resolutie aan rond het vernietigen van oude politiewapens.**

Volg daarmee de aanbeveling van de federale overheid, conform omzendbrief GPI 51 (B.S. 12/10/06, p 54528) betreffende de behandeling van afgedankt politiematerieel.

Als de politiezone het gemeentelijk niveau overschrijdt, laat dan dezelfde stem klinken op het niveau, in casu de politieraad, waar over deze materie beslist wordt.

AUTEURS VAN DIT POLITIEK DOSSIER

Carol Chukwuemeka (°1988) studeerde internationale betrekkingen en vrede- & conflictstudies aan de Universiteit van Londen. Haar eerste werkervaringen deed zij op als vrijwilligster in Moldavië. Carol werkt een jaar lang als EVS-vrijwilliger bij Pax Christi. Ze wordt ingeschakeld bij de zomertrainingen van U Move 4 Peace en werkt voorts o.m. rond genderrelateerd geweld in Oost-Congo.

Peter Dansaert (°1965) studeerde politieke en sociale wetenschappen, met specialisatie in internationale politiek. Hij is als onderzoeker verbonden met het International Peace Information Service (IPIS). Hij is expert op het gebied van de wapenhandel, zowel de legale (inclusief de praktijk van productielicenties in derde landen) als de illegale trafiek, en de diamanthandel (handelsnetwerken). Hij was Aviation Consultant voor het VN expertenpanel van de Democratische Republiek Congo (2006) en maakte in 2008 als wapenexpert deel uit van het VN expertenpanel van de DRK.

Olivier Forges (°1980) studeerde sociaal-cultureel werk aan de Karel de Grote Hogeschool van Antwerpen. Hij is Vredesweekcoördinator en jongerenwerker, en stuurt U Move 4 Peace, de jongerenwerking van Pax Christi Vlaanderen.

Ken Matthysen (°1984) studeerde politieke en sociale wetenschappen aan de universiteit van Antwerpen en vervulde zijn opleiding met een Master in Conflict and Development aan de UGent. Sinds maart 2008 werkt hij als onderzoeker bij IPIS rond natuurlijke rijkdommen in de Democratische Republiek Congo en wapenhandel in Afrika.

Filip Reyniers (°1981) studeerde rechten (kandidaturen) en geschiedenis en volgde de Hoge Studies Veiligheid en Defensie. Hij werkt voor de afdeling Campagne-Beweging van Amnesty International Vlaanderen. Als lid van het themacoördinatieteam Wapenhandel ondersteunt hij de organisatie in haar werk rond de Control Arms Campagne en de materie van Military, Security & Police.

Stijn Van Bever (°1983) studeerde geschiedenis aan de UGent en een Master in Conflict and Development aan de Ugent. Tussen 2007 en 2010 werkte hij bij de ngo Vlaams International Centrum. Als programmabeheerder Centraal-Afrika werkte hij met lokale partnerorganisaties aan reïntegratieprogramma's voor ex-kindsoldaten in Oost-Congo en Burundi. Sinds 2010 werkt hij voor Pax Christi Vlaanderen en Pax Christi International rond ontwapeningsdossiers en internationale politieke thema's.

DE VREDESWEEK-PARTNERS ZIJN:

MET DE STEUN VAN:

11.11.11, ACW, Arktos, Artsen voor Vrede, BlaBla-Blabla, De Wereld Morgen, Bond Zonder Naam, Broederlijk Delen, CD&V, Chirojeugd Vlaanderen, De Nationale Loterij, De vuurbloem, Familie De Weerd, Friends of the Earth, Groen!, Groep Arco, Jong Groen, Jong N-VA, Kerk in nood / Oostprijesterhulp, KVLV, LBC-NVK, Leesweb, Masereelfonds, Missio, Nationale Loterij, N-VA, Okra 55+, Oxfam-in-België, Plan België vzw, PROTOS, Provincie Vlaams-Brabant, Provincie Antwerpen, Scouts en Gidsen Vlaanderen, SP.a, Studio Globo, VAKA – Hand in Hand, Vlaamse Gemeenschap, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, VODO, Vredesgemeente Bornem, Vredesgemeente Zottegem, VSKO, Wereldsolidariteit, Zij-kant.

Coördinatie Vlaamse Vredesweek
c/o Pax Christi Vlaanderen
Italiëlei 98a, 2000 Antwerpen
Tel. 03/225 10 00 – 03/225 07 99
info@vredesweek.be – www.vredesweek.be

Dit politiek dossier van Vredesweek 2011 geldt ook als Koerier-dossier 2011/4, de vaste bijlage bij het abonnement op het tijdschrift Koerier van Pax Christi Vlaanderen. Deze formule van abonnement kost 25 euro en omvat zesmaal een Koerierkrant + dossier en een boek rond een actuele vredethematiek. Losse nummers van elk dossier zijn afzonderlijk verkrijgbaar aan 1 euro. Vanaf 5 exemplaren betaalt u slechts 80 cent.